

Аліна ФЕДОРОВА

ПРИЙНЯТТЯ СХІДНО-РОМАНСЬКИМ НАСЕЛЕННЯМ ХРИСТІЯНСТВА

Молдавія належить до тих районів Східної Європи, що були заселені ще в давнину. У кожний конкретний історичний період вона розвивалася під впливом тих державних утворень, до яких входила. Відповідно, вбирала визначальні риси їхніх культур.

Так, християнство в Молдавію проникло досить рано, задовго до виникнення молдавського князівства. Молдавська церква, подібно болгарській та київській, підкорялась патріарху Константинополя. Сусідні країни – Галицьке князівство, Болгарія – прислали сюди своїх священників і до, і після утворення Молдавського князівства.

Перше підтверджене письмовими джерелами зіткнення слов'ян з християнством відбулося не пізніше, ніж на початку VII ст., саме тоді було закладено кільканадцять єпископських кафедр, що мали виконувати місіонерське завдання. Тоді ж постали перші чернені осередки під Варною та в інших містах.

У ранньому середньовіччі римська та візантійська церкви активно висилали сюди своїх місіонерів. Характерним було те, що християнізація слов'янських народів співпала з періодом суттєвих змін в їхньому суспільно-політичному житті [6, с.164]. Здебільшого сама вона спричинила утворення нових державних організмів у цьому регіоні Європи. Високе сприйняття та засвоєння християнської віри призвело до того, що ці держави стали не тільки об'єктом, але й суб'єктом місіонерської діяльності.

Можна вважати, що християнство проникло сюди в IX-XII ст. бо болгари і морави прийняли його в IX ст., руські – в X ст., угорці – в XI ст. [9, с. 169-171]. Про волохів як православних християн вперше згадується в папській буллі 1234 р.: «...в єпископстві Куманів (Милковськом, на кордоні Молдавії і Валахії) проживають люди, так звані валахи, які хоча й іменуються християнами, але ритуали у них не ті...»

Молдавські господарі не могли змиритися з тим, що не вони керували церквою, а священники призначалися зовні. Тому в 1387 р. господар Петр Мушат сам призначив главу церкви – єпископа. Це викликало різкий спротив Константинопольського патріарха. Останній, представляючи інтереси Візантійської правлячої верхівки, яка через патріарха і церкву намагалася впливати на політику Молдавії, не могла не пого-

дитися з прагненням Молдавського господаря підкорити собі церковну організацію і використати її в своїх цілях. Дійшло до того, що патріарх прокляв Молдавію. Проте молдавські господарі не відступали від своїх зазіхань, конфлікт затягнувся, і лише через багато років (1401 р.) було досягнуто примирення. Для врегулювання конфлікту з Константинополем до Молдавії прибув спеціальний патріарший посол, вчений-богослов, болгарин Григорій Цамблак, який від імені константинопольського патріарха затвердив ставленника молдавського господаря. Таким чином молдавські господарі отримали підкорену їм церкву. Римські папи неодноразово намагалися підкорити молдавську церкву своєму впливу, не лише церковному, але й політичному. В країну направлялися католицькі монахи, тут створювалися єзуїтські духовні школи, деякий час в Білгороді, Сиреті і Байї існували католицькі єпископства. Найближчими до успіху замисли Ватикану стали в 1418 р. на всесвітньому Констанцькому соборі. Григорій Цамблак, обраний в 1415 р. Київським митрополитом, проявив себе в цей період як сторонник унії з католицькою церквою. На чолі великої групи православного духовенства він прибув на собор і вів з римським папою переговори, але в Києві ця ідея не знайшла ніякої підтримки, переговори Г. Цамблака було осуджено, а сам він змушений був покинути Україну і повернутися в Молдавію. [9, с. 182-185] В давньому молдавському літописі про Констанцький собор туманно й насмішливо згадується, що там частина духовенства «...прелщены быша от латин и мнози от них прийдоша с постриженими брадами» (бритья бороди свідчило про сприйняття західно-католицьких обрядів).

Всі зазіхання римського папи завершилися невдачею, бо Молдавія історично і політично була більш тісно пов'язана з сусідніми слов'янськими країнами, а молдавська православна церква як засіб управління державою влаштовувала господаря і бояр. Християнство по православному звичаю сприяло постійному і тривкому спілкуванню Молдавії зі слов'янськими сусідами.

У кінці I тис. на Дунаї посилювся вплив Київської Русі, яка до половини XII ст. володарювала над Молдавією [4, с. 98]. Руський вплив, що зменшувався лише під час наїздів печенігів і половців, призвів до зростання значення православної церкви. Молдавські землі були залежні від церковної юрисдикції Галицької митрополії. На початку Київську, а згодом Галицьку Русь з Молдавією споріднила спільна віра та слов'янська мова, що була розповсюджена серед вищих верств суспільства.

Головними факторами, що сприяли розповсюдженню християнства, були:

- той факт, що в християнстві люди усіх класів і національностей приймалися в єдине, загальне братерство [1, с. 129-131];
- ця релігія могла бути адаптована до місцевих народних звичаїв;
- безкомпромісна прихильність церкви своїм переконанням і високі моральні якості її членів;
- героїзм християнських мучеників.

З часу виникнення християнство стало формуватися не як регіональна, а як світова релігія. Воно відіграло важливу роль в процесі розвитку культури слов'янських народів. Займаючи монопольну позицію в області духовної культури, церква зуміла підкорити своїм цілям багато видів народного прикладного мистецтва. Це стосується як різьби по дереву чи каменю, так і художнього шиття, прикладами якого є надгробні покрови з вишитими портретами померлих, вишиті ікони тощо, майстерно виконані невідомими авторами.

Помітно вплинуло християнство і на розвиток архітектури та книгодрукування. Так, в першій половині XIV ст. постали церква Св. Миколая в Редуцах та церква Трійці в Сиреті. Будівництво кам'яних храмів та монастирів набуває особливого розмаху в XV ст., зокрема при правлінні господаря Стефана Великого (1457-1503). Назвемо церкви Вороньцького, Хуморського, Путнянського монастирів, господарську церкву в тогочасній столиці Молдавії – Сучаві. Раніше, на початку того ж століття, були споруджені церкви та монастирі Молдовиця, Бистриця, а також церква Успіння Капріянівського монастиря в Бессарабії.

В молдавських монастирях починаючи з перших десятиліть XV ст. також набув поширення перепис та художнє оформлення богослужбових книг. Найвідомішою пам'яткою є Четвероевангеліє, переписане в Хуморському монастирі на початку XVI ст.

Займаючи монопольне становище у духовності молдавського етносу, церква зуміла підкорити своїм цілям більшу частину культури. Крім того, процес християнізації мав велике значення у справах зміцнення державності.

Територія Молдавії завжди була багатоконфесійною. Адже на цих землях відбулося зіткнення політичного та релігійного впливу Риму і Константинополя. Та саме православ'я остаточно визначило цивілізаційно-культурну сферу молдавського народу. Пізніший вплив на ці етноси інших конфесій та церков мав уже другорядне значення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Из культурного и литературного прошлого молдавского народа / Под ред. К. Поповича. Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1969. - 336 с.

2. История Молдавской ССР / Под ред. В. Царанова. Кишинев: Штиинца, 1982. - 542 с.
3. *Стати В.* История Молдовы. Кишинев: Штиинца, 2003. - 477 с.
4. *Кантемир Д.* Описание Молдовы. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1973. - 222 с.
5. Молдавский феодализм: общее и особенное (история и культура). Под ред. П. Советова. Кишинев: Штиинца, 1994. - 583 с.
6. *Мохов Н.* Молдавия эпохи феодализма. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1966. - 442 с.
7. *Мохов Н.* Формирование молдавского народа и образование Молдавского государства. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1969. - 388 с.
8. *Подолья А.* Вехи истории. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1967. - 295 с.
9. *Рамм Б.* Папство и Русь в X-XV вв. М.; Л., 1959. - 449 с.
10. Страницы истории молдавской литературы и культуры / Под ред. Е. Левита. Кишинев: Штиинца, 1979. - 287 с.

